

Joanna Bojko

Sekretarz Oddziału Łódzkiego SGP

Stowarzyszenie Geodetów
PolskichOddział w Łodzi
Pl. Komuny Paryskiej 5a,
90-007 Łódź,

www.lodz.sgp.geodezja.org.pl

Miernicka Nauka po Łódzku

Łódzka Organizacja Turystyczna od 1 marca do 30 maja 2023 r. pod hasłem „Kup kostkę przejdź do historii” przeprowadzała aukcje, na których można było nabyć żeliwne kostki numerowane od 1 do 600. Każda z licytacji rozpoczynała się od kwoty 600 zł. Zwycięzcy poszczególnych aukcji nabyli przywilej personalizacji zakupionej kostki – imieniem i nazwiskiem bądź nazwą firmy, organizacji czy stowarzyszenia.

Co do jednej sprzedano się wówczas 600 żeliwnych kostek, które z okazji 600. Urodzin Łodzi zostaną wkomponowane w nawierzchnię rewitalizowanego placu Wolności, tworząc na nim Wielki Pomnik Łódzian. Jak czytamy na stronie internetowej Urzędu Miasta Łodzi <https://lodz.pl/> przychód ze sprzedaży tabliczek który przekroczył 600 000 zł. został przeznaczony na organizację głównych obchodów 600-lecia Łodzi.

Zasadnicze obchody urodzin Miasta już za nami. Warto przypomnieć co wydarzyło się 600 lat temu. 29 lipca 1423 r. w Przedborzu nad Pilicą Król Władysław Jagiełło wydał przywilej lokacyjny miasta Łodzi. Przywilej ten zawierał postanowienia dotyczące: przekształcenia Łodzi w miasto, spraw ustrojowo-sądowych oraz uprawnień targowych. Być może nie wszyscy są świadomi faktu, że dopie-

ro po 50 latach od tego zdarzenia w Toruniu przyjdzie na świat Mikołaj Kopernik. W owym czasie nie urodził się jeszcze Krzysztof Kolumb, który to w 69 rocznicę nadania Łodzi praw miejskich, ujrzeli brzegi Indii Zachodnich (tak naprawdę Wysp Bahama).

W tych znamienych czasach w dziedzinie miernictwa i geodezji również szykowało się ożywienie. Mniej więcej w tym czasie pojawia się goniometr (poprzednik teodolitu), narzędzie składające się z dwóch współosiowych walców z podziałem wygrawerowanym na dolnym z nich – później nazwanym limbusem – i pryzmatami w górnym, służące do pomiaru kątów poziomych. Prawdopodobnie pierwszym przyrządem umożliwiającym pomiar zarówno kątów poziomych, jak i pionowych było „polimetrum” zbudowane w 1512 r. – czyli 89 lat po lokacji Łodzi – przez kartografa Martina Waldseemuellera.

Jednym z czołowych świadectw nadejścia nowych czasów było zmierzenie długości stopnia przez Jeana Fernela. Miało to miejsce w okrągłej 105 lat po lokacji Łodzi. W roku 1528 ukazała się Cosmotheoria, dzieło opisujące praktyczny sposób określania długości stopnia południka na podstawie zliczonej liczby obrotów koła wozu, którym Fernel podróżował z Paryża do Amiens. Musiało minąć 38 lat, aby w 1566 r. ukazał się pierwszy w Polsce podręcznik geodezji oraz miernictwa. „Geometria, To jest Miernicka Nauka po Polsku krótko napisana z Greckich i z Łacińskich Ksiąg”. „Geometria” uważana jest za pierwszą polską książkę techniczną – a wydana zostaje w 143 urodziny Łodzi. Pięć lat później, w 148 rocznicę lokacji Łodzi Leonard Digges – angielski matematyk i geodeta, któremu przypisuje się wynalezienie teodolitu, (jest 1571 r.) skonstruował kątomierz

według własnego pomysłu (nazwany przez niego „theodolitus”) – proste przeziernikowe urządzenie służące do mierzenia kątów poziomych i pionowych. Wydaje się, że najbliższe teodolitowi było jednak rozwiązanie zaproponowane w 1576 r. – w 153 urodziny Łodzi – przez zegarmistrza, wytwórcę instrumentów astronomicznych

i geodezyjnych Erazma Habermehla, w którym instrument uzbrojono w kompas i umieszczono na trójnogim statywie.

Kopernik, Kolumb, Digges ... Zapytacie jaki związek ma powyższy przydługi wywód z żelwnymi tabliczkami na placu Wolności? Stowarzyszenie Geodetów Polskich Oddział w Łodzi uchwałą Zarządu z marca 2023 r. zdecydowało o dołączeniu do akcji celebrującej Urodziny Miasta. Fundując tabliczkę umieszczoną na Placu Wolności zapragnęliśmy zwrócić uwagę na dzieje miernictwa w perspektywie najdawniejszej – jak również na historię najnowszej geodezji i Stowarzyszenia. Znamienny wydaje się fakt, że 1 lipca 1918 r. – niemal w 495 urodziny Miasta, w łódzkim magistracie rozpoczął pracę Oddział Pomiarów, kierowany wówczas przez inż. Franciszka Walickiego. Natomiast 29 lipca 1945 r., dokładnie, co do dnia, w 522. rocznicę lokacji Łodzi – Pierwsze Walne Zgromadzenie Miemiczych powołało do życia Związek Miemiczych Rzeczypospolitej Polskiej Oddziału Łódzkiego. Po upływie kolejnych 21 lat – tym razem 20 lipca 1966 r. nastąpiło uroczyste otwarcie Domu Technika, siedziby NOT w Łodzi. Uderzającym splotem okoliczności wydaje się zbieżność 550. urodzin Łodzi z uroczystością zorganizowaną przez nasz Oddział SGP dnia 2 lutego 1973 r. poświęconą 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Dwadzieścia lat później w roku obchodów 570 lat Łodzi – 23 kwietnia

1993 r. rozpoczęła się pierwsza łódzka Konferencja naukowo-techniczna organizowana przez nasz Oddział pod hasłem „Krajowy System Informacji o Terenie”.

Odstąpienie niezwykłego pomnika na Placu Wolności „600 kostek na 600. Urodziny Łodzi” nastąpiło we wtorek 7 listopada 2023 r. o godzinie 12:00. „Jestem bardzo szczęśliwa, że udało się stworzyć w tak ważnym dla nas wszystkich miejscu, jakim jest Plac Wolności, tak wyjątkową przestrzeń. To miejsce będą odwiedzać łodzianie, ale stanie się również jedną z łódzkich atrakcji turystycznych.” – mówiła na odstąpieniu pomnika Hanna Zdanowska-Prezydent Miasta Łodzi. Chociaż proces rewitalizacji placu nie został zakończony, uroczystość zgromadziła sporą grupę fundatorów tabliczek, wśród nich również całkiem liczną reprezentację naszego Oddziału. Mamy niezłomną nadzieję, że niewielka, żeliwna tabliczka zawierająca trzy słowa, gdy już przyciągnie uwagę przechodniów, wywoła skojarzenia z całą złożonością pojęć, ludzi i zdarzeń z historii miernictwa, instrumentoznawstwa i geodezji. Liczymy że chociaż niektórzy pamiętać będą datę 29 lipca. Tego dnia **Miasto Łódź** obchodzi **Jubileusz lokacji**, a nasz **Oddział SGP rocznicę powstania**.

Koło, teodolit, limbus, równik, stopnie, współrzędne... na Placu Wolności w Łodzi tabliczkę z napisem „Stowarzyszenie Geodetów Polskich” znajdziecie pod numerem 360.